

Општа књижевност I

Врста и ниво студија: основне академске, 1. и 2. семестар

Наставник: др Јелена Пилиповић, редовни професор

Број ЕСПБ: 6

Статус предмета: обавезни предмет, група 06

Циљ предмета

Циљ предмета је да омогући основни ниво знања опште књижевности старог века, од сумерско-вавилонске традиције до раносредњовековних дела. Стицање знања се одвијају три аспекта: књижевноисторијском, књижевнотеоријском и херменеутичко-естетском. У књижевноисторијском погледу, циљ је упознавање са основним токовима сумерско-вавилонске, библијске, хеленске, хеленистичке, позноантичке и раносредњовековне књижевности, њиховим развојем и интертекстуалним међупрожимањима. У књижевнотеоријском погледу, циљ предмета је стицање основних знања о настанку, еволуцији и трансформацији егземпларних жанрова (еп, лирске врсте, драмске врсте, реторички и филозофски жанрови, библијски жанрови), као и њихово сагледавање у оквиру савремених теоријских парадигми. У херменеутичко-естетском погледу, циљ је стицање способности за самостално тумачење, анализу и препознавање естетских вредности егземпларних књижевних дела која припадају наведеним књижевним традицијама, уз уочавање њихових самосвојности и контекстуалних особености. Избор дела извршен је у складу са књижевно-естетском вредношћу и у складу са културолошким и интертекстуалним значајем. Како би полазници, упркос велике сложености и разуђености и у времену и у простору, стекли јединствену и прегледну слику ове књижевне епохе градиво је класификовано по жанровском принципу, а унутар основне, жанровске, раздеобе по хронолошком редоследу. С обзиром да су основни жанровски модалитети – еп, лирика, драма, дидактичка проза - органски везани за еволуцију античке, особито хеленско-римске књижевности, овај класификациони принцип омогућава хармоничан преглед општих књижевноисторијских токова и дозвољава егземпларне појединачне анализе.

Исход предмета

Студенти ће након одслушаног предмета имати основна знања о развојним токовима и интертекстуалној динамици сумерско-вавилонске, библијске, хеленске, хеленистичке, позноантичке и раносредњовековне књижевности, као и о настанку, еволуцији и трансформацији егземпларних жанрова. Продубиће способност тумачења књижевних дела и стећи способност херменеутичке анализе самосвојних књижевних појава и егземпларних дела ове епохе, уз сагледавање њихове естетске и контекстуалне особености.

Начин оцењивања:

- похађање наставе: до 10 поена
- семинарски рад: до 20 поена
- писмени испит: до 70 поена

Оквирни план наставе

1. Методолошки увод; теоријски појам епа – Платон, Хегел, Штајгер; основни еволутивни правци епа у античкој књижевности као целини – од блискоисточних култура до Рима – херојски еп, дидактички еп, филозофски еп; особености херојског епа и његова развојна линија од сумерско-вавилонске до средњовековне књижевности;
2. Онтолошки статус епског хероја, особености епског фикционалитета; *Еп о Гилгамешу* – статус људског бића, однос цивилизованог и нецивилизованог; мотив катабазе.
3. Хомерови епови – хомерско питање, сложеност историјско-културолошког контекста; опште одлике Хомерове поезије: формулаички изрази (с посебним освртом на стални епитет), фабула и парафабулативни сегменти; свет поређења;
4. Феномен инспирације; феномен свезнајућег приповедача; наративне анахроније; наративна схема *Илијаде* и *Одисеје*;
5. Анализа *Илијаде* - мотив Ахилејевог гнева и аретичка етика;
6. Анализа *Одисеје* - сложеност Одисејевог лика, однос реалних и иреалних простора; женски ликови *Одисеје*;
7. Хеленистичка епика: општи осврт, културолошки контекст и промена естетске парадигме; разбијање епске матрице и мали жанрови - идила; Вергилијева поезика;
8. Културолошки контекст *Енеиде*; интертекстуални однос према епској традицији – *Гилгамеш*, *Илијада*, *Одисеја*, *Хомерске химне*, *Аргонаутика* Аполонија са Родоса; анализа *Енеиде*;
9. Теоријски појам лирике – Хорације, Бате, Хегел, Штајгер; основни еволутивни правци лирске поезије у античкој књижевности као целини – архајски, хеленистички, римски период; особености античке метрике и основни метричко-жанровски модалитети;
10. Хеленска лирика – хородија и монодија, монодијске врсте (елегија, јамбографија, мелика); опште одлике хородије, култна функција и особености (Пиндар); културолошки контекст – феномен полиса;
11. Еволутивни ток елегије - хеленска елегија: тематска подела (паренетичка, еротска, политичка), са представницима (Калин, Тиртеј, Мимнермо, Солон); анализа по једне изабране песме Тиртеја и Мимнерма.
12. Еволутивни ток елегије – римска елегија: поетичке особености; осврт на Катулову песму 68, основне одлике Тибулове и Проперцијевог поезије; гранање елегијске форме у Овидијевом опусу.

13. Еволутивни ток еротографије – феномен љубави код Хесиода, Архилоха и Анакреонта; Сапфино поимање љубави.
14. Еволутивни ток еротографије – љубав као бол у хеленизму и у Катуполовој поезији; компаративно читање изабраних Сапфиних и Катуполових песама.
15. Хорацијева поезија – интертекстуалност, веза са целокупном традицијом хеленско-римске лирике; појам лиричара и лирског; разноликост облика; филозофски контекст.
16. Теоријски појам драме – Аристотел, Хегел, Штајгер, Сонди; основни еволутивни правци драме у античкој књижевности као целини – класично доба, хеленизам, римски период; драмски жанрови: трагедија, комедија и комички жанрови, сатирска игра; настанак трагедије – политичко-културолошки контекст;
17. Трагедија – ритуални и филозофско-теолошки контекст настанка, фигура Диониса; теоријски осврт на трагички феномен (Ниче) и његова модерна контекстуализација (Фројд, Вернан);
18. Есхил: опште одлике, појам хибриса; анализа *Окованог Прометеја*;
19. Есхил – анализа *Орестије*;
20. Софокле – опште одлике, теолошка парадигма; анализа *Антигоне*;
21. Софокле – анализа *Цара Едипа*;
22. Еурипид – промена трагичке парадигме; поступак *deus ex machina*; анализа *Хиполита*;
23. Еурипид – анализа *Баханткиња* и нови филозофско-теолошки контекст;
24. Античка комедија – стара атичка комедија – основне поетичко-естетске особености, културолошки контекст; нова атичка комедија - основне поетичко-естетске особености, представници (Менандар, Плаут, Теренције);
25. Аристофан – анализа *Жаба*: значење и функција јампске инвективе; утилитаристичка поетика; метапоетски аспект;
26. Античка проза – историографија (Херодот, Тукидид, Тит Ливије, Тацит), епистолографија; реторика, реторички жанрови и метареторички текстови (Горгија, Демостен, Цицерон, Псеудо-Лонгин);
27. Античка проза – филозофски дијалог: настанак и еволуција жанра; Платон – *Гозба* и *Федар*, општи преглед и анализа изабраних сегмената;
28. Античка проза - настанак, идејни контекст и опште одлике античког романа; Петроније (*Сатирикон*), Лонго (*Дафнис и Хлоје*), Апулеј (*Златни магаруц*);
29. Библијска књижевност – *Стари завет*, жанровска различитост и опште одлике; Псалми Давидови – околности настанка, анализа изабраних псалама;
30. Библијска књижевност – *Нови завет*; жанровски облици; синоптичка јеванђеља; Јеванђеље по Јовану.

Примарна литература

Еп о Гилгамешу

Хомер. *Илијада*, прев. Милош Н. Ђурић

Хомер. *Одисеја*, прев. Милош Н. Ђурић

Тиртеј, Мимнермо, Архилох, Сапфо, Алкеј, Пиндар – *избор из дела*

Есхил. *Оковани Прометеј*

Есхил. *Орестија*

Софокле. *Антигона*

Софокле. *Цар Едип*

Еурипид. *Медеја*

Еурипид. *Хиполит*

Еурипид. *Баханткиње*

Вергилије – *избор из Еклога*

Вергилије. *Енеида*, прев. Марјанца Пакиж

Гај Валерије Катул, Албије Тибул, Секст Проперције, Квинт Хорације Флак, Публије Овидије Назон – *избор из дела*

Стари завет – избор из дела

Нови завет – избор из дела

Секундарна литература

- Albin Leski. 2001. *Povijest grčke književnosti*. Prev. Z. Dukat. Zagreb.
- Милан Будимир – Мирон Флашар. *Преглед римске књижевности. De auctoribus romanis*. Више издања.
- Јелена Пилиповић. 2024. *Ка вечности. Поетски свет Хомерових епова*. Нови Сад.
- Драгослав Срејовић - Александрина Цермановић-Кузмановић. *Речник грчке и римске митологије*. Више издања.

- Жан-Пјер Вернан – Пјер Видал Наке. 1993. *Мит и трагедија у античкој Грчкој* I-II. Сремски Карловци – Нови Сад.
- Мари Делкур. 1992. *Делфијско пророчиште*. Прев. М. Баштић – А. Јадријев. Сремски Карловци – Нови Сад.
- Е.Р. Додс. 2005. *Грци и ирационално*. Београд.

- Лубомир Долежел. 2013. *Поетике Запада. Поглавља из истраживачке традиције*. Прев. Радмила Поповић. Београд.
- Мирча Елијаде. 2011. *Расправа о историји религија*. Прев. Д. Јанић. Нови Сад.
- Вернер Јегер. 1991. *Паидеја. Обликовање грчког човека*. Прев. Олга Кострешевић, Дринка Гојковић. Нови Сад
- Марко Јуван. 2013. *Интертекстуалност*. Нови Сад.
- Џорџ Кенеди. 2019. *Историја античке реторике*. Лозница.
- Фредерик Коплстон. *Историја филозофије – Грчка и Рим. (више издања)*
- Фридрих Ниче. 1998. *Списи о грчкој књижевности и филозофији*. Сремски Карловци – Нови Сад.
- Светозар Петровић. 2009. *Књижевности старог Оријента*. Нови Сад. (Svetozar Petrović. 1982. “Египатска књижевност” у: *Повијест свјетске књижевности*, књ. 1. Zagreb; str. 9–31)
- Јелена Пилиповић. 2014. *Locus amoris. Дијалошко читање Сапфине поезије*. Београд.
- Јелена Пилиповић, 2016. *Ка лепоти. Еротолошко читање Сапфине поезије*.
- Јелена Пилиповић. 2020. *Врт од слова. Платонова мисао и Вергилијева идилична поезија*. Београд.
- Аница Савић Ребац. 2015. *Дух хеленства*. Београд.
- Бруно Снел. 2014. *Откривање духа у грчкој филозофији и књижевности*. Прев. Соња Васиљевић. Лозница.
- Веселин Чајкановић. 1930. *Вергилије и његови савременици*. Београд.
- Ерик Чапо. 2008. *Теорије митологије*. Београд.

Многе теме везане за овај курс обрађене су у облику видео предавања на Јутјуб каналу *Свет антике* - <https://www.youtube.com/channel/UChkuZDQoBZ5pdCEMGizmY8A>